

Na ta š. smo že v zadnjem listu pozornost obrnili, ker se nam poroča, da bi utegnili, kakor Šent-Rupertske župnik, fajmošter Cerkljanski i. t. d. več duhovnov gospodov v to vrsto stopiti, ki od 2 ali več farnih, v deželno knjigo vpisanih posestev, katere oni uživajo in skupaj vsaj 100 gold. cesarskega davka plačujejo.

In na to opozorujemo gospode še enkrat zdaj, ko je imenik velikih posestnikov razglašen in je nastopil čas reklamacij za tiste, ki morebiti imajo v tej vrsti volilno pravico, pa so izpuščeni. Pozor tedaj, gospodje! Med imenovanimi 117 volilci je mnogo odločno narodnih mož, mnogo pa tudi taci, ki bi se dali po svojih prijateljih rodoljubih podučiti, da njihovo pravo mesto po posestvu in zvezi z našim ljudstvom po deželi je v vrsti domačinov, to je, v vrsti narodne stranke deželnega zbora. Blizu 50 taci velikih posestnikov nahajamo v razglašenem imeniku, o katerih smemo misliti, da nikakor ne stojijo na stališču viteza Fränzla-Vestenecka. Ne bilo bi tedaj nemogoče prodreti dosedanje falange nam nasprotne, ako le bi hoteli se rodoljubi iz vrste velikega posestva dobro ogreti za pravo domačinstva in bi se eden izmed njih vstopil na čelo volilnega delovanja.

Ker majhna množica (117) velikih posestnikov voli 10 poslancev, ne bilo bi nemogoče, vsaj nekoliko naših mož v ta razred spraviti, ki bili bi več vredni kot mnogo dosedanjih mamelukov.

Prihodnje volitve v deželni zbor Kranjski in pa manevri „Tagblattovcev“.

Agitovati pri volitvah, to je, delati na to, da se možje njegove stranke volijo, je vsacemu pripuščeno, marveč je celó dolžnost vsacega, ki po postavi ima volilno pravico. V nekaterih deželah so volilne agitacije zeló viharne in zlasti na Ogerskem celó take, da se pretepajo in pobijajo do krvavega. To, se vé da, je grdo, surovo, al vsaj poštenejše je, kakor je to, če agitator s sleparijami skuša volilce na svoje limanice vjeti in ga ni sram, z obrekovanjem in lažmi vbijati poštenje mož nasprotne stranke. Tako pot hodi „Tagblatt“ s svojimi pajdaši zdaj skor vsak dan, ko agituje za svojo svojat.

Kakor zdaj, tako je tudi delala nasprotna nam stranka ves čas, kar imamo deželne zборе. In celó domačega našega slovenskega jezika, ki je nasprotnikom našim sicer taka huda kost v grlu, da v zboru nikdar slovenske besede ne spregovori, se poslužuje takrat, kedar gré za volitve. Gotovo pride tudi zdaj tako glasilo v slovenskem jeziku na svetlo, kakor je prišlo leta 1867. pod naslovom „Kranjci pazite!“ Ne bode tedaj od več, da predno poročamo, kaj da danes počenjajo „Tagblattovi“ patroni, našim volilcem kažemo, s čem so nasprotniki naši takrat o volitvah slepili volilce.

Pisarju „Kranjci pazite!“ ni bilo všeč, da so oklic narodnega volilnega odbora l. 1867. prošt, stolni dekan in vsi drugi korarji Ljubljanski (razen enega, Zavašnika) in tudi oba dohtarja sv. pisma Leon Vončina in Andrej Čebašek podpisali, češ, da „deželni zbori se nimajo v verske reči vtikati“, in da ni prav, ako „se duhovnom še težko butaro deželnega poslanstva naklada in da se oni (oj, precartana skrb!) ločijo od svojih ovčic, nad katerimi kot zvesti dušni pastirji neprenehoma čuvati morajo.“ — Zdaj čez 10 let se pač preočito kaže, kam smo o verskih zadevah zabredli, ko so šole postale brezverske*) po sklepah državnega zbora, v katerem

po večini sedijo možje, katerih „duh“ in „mesó“ so naši nasprotniki v deželnem zboru. In kakošne bile bi še le postave naših ljudskih šol, ako ne bi bili imeli ta leta narodnih mož v deželnem zboru!

Pisarju „Kranjci pazite!“ dalje ni bilo prav nič všeč, da naš deželni zbor po narodni svoji večini ni hotel brezpogojno in brez zaslišanja deželnih zborov voliti poslancev v državni zbor, ki je imel z dvalizmom stvariti spravo z Ogrri. — In zdaj zopet čez 10 let se žalibog kaže, kakošno pogačo Avstriji pekó Magjari in kako draga stvar je dvalizem (glejte zadnji list „Novic“). Lesica, ki je govorila „Kranjci pazite!“ pa je takrat volilcem prigovarjala: „ne bojte se sprave z Ogrri; cesarska vlada je pot do te obravnave lepo ogladila in zastopniki deželá v državnem zboru bodo to reč že tako uganili, da mi ne ostanemo za Ogrri.“ — Kje pa so zdaj tvoje obljube, lesjak? Ali niso narodni naši možje pravega trdili, da niso hoteli osode deželá izročiti zastopu Dunajskemu in so zahtevali to, kar je ministerstvo Belkredijevo deželnim zborom hotelo izročiti?

Pisar „Kranjci pazite!“ je kot zapravljevost grajal to, da se je deželni zbor iz deželne hiše „na lončevžu“ preselil po predlogu viteza Gariboldi-a v deželno hišo redutno. Gariboldi je bil leta 1867. poslanec naše stranke in samo zato ga je pisár zgrabil, ki je vendar dobro misel sprožil, da si je deželni zbor med dvema deželnima hišama izbral tisto, ki deželnemu zastopu pripušča ugodnejše bivanje. Ko bi bil Gariboldi anno 1867. že to, kar je zadnja leta bil — uskok vrsto liberalcev — pisár bi mu bil hvalo pel!

Da je deželni zbor si napravil svojo „lastno kaso“ in pri vsako leto rastočem denarnem prometu ni hotel več vladnega kasirja za deželnega blagajnika imeti zato, ker deželna blagajnica ima na milijone v svojem oskrbstvu, to tudi je pisar očital narodni večini deželnega zbora. Danes ga je gotovo tako sram tega očitanja, da si sam mora misliti: „kakošne neumnosti sem vendar leta 1867. trobil po svetu in kako puhlo zagovarjal nemčurstvo!“

Mnogo družega o „sebičnosti“ narodne večine, o „zapravljevosti“ njeni kvasi pisár „Kranjci pazite“ ter sklepa svoj pamflet s tem: naj bi volilci ne pošiljali več taci mož v deželni zbor, ki so le svajo in nemir sejali, ker ne bodo nikdar Avstriji oljke mirú in sprave prinesli.“

Pretresati te opazke „Kranjskega paznika“, škoda bila bi za papir, vsaj vsak, kdor s svojimi očmi gleda, jasno vidi, da sebičnost, zapravljevost in setev nemira je le na strani nasprotnikov naših, ki sedijo v deželnem in državnem zboru. Stenografični zapisniki zadnjih deželnih zborov na Štajarskem, Tržaškem, Koroškem in gornji Avstriji, kjer imajo večino tisti možje, ki so našim nasprotnikom kakor jajce jajcu podobni, preočito kažejo, kako žalostno gospodarijo*) in davke povikšujejo ljudstvu. „Tagblattovci“ so res tako abotni, da mislijo, da ne vemo, kakošna se godi drugim deželam, kjer imajo njih sodružniki regiment v rokah. Celó smešno pa je to, da je „Kranjski paznik“ govoril o „oljki mirú“! Kako zadovoljna in mirna je Avstrija sploh zdaj, ko imajo nasprotniki naši večino v državnem zboru, to kažejo vendar že od leta 1861. časniki vseh Avstrijskih deželá našega mišljenja, ki želijo, da bi do mirú prišli vsi narodi po

*) Ali ne bi bilo tu tudi na pravem mestu omeniti od tistega milijona gold., ki ga je liberalna nemška stranka v mestnem zastopu, ki narodni večini deželnega zbora „zapravljevost“ očituje, hotela na posodo vzeti in mestu strašansko dolg na glavo nakopati? Stavec.

*) C. k. državna sodnija je unidan v točki pravo izrekla, da „konfessionslos“ je „religionslos“.

tem, da bi vživali enake državopravne pravice. Da nasprotniki nikjer in v noben zbor niso prišli „z oljko miru“, to je dobro znano tudi našemu presvitlemu cesarju, sicer ne bi bil izustil tistih blagih besed, ki so šle ko blisk že pred več leti po časnikih: „jaz hočem, da bi mir bil med mojimi narodi“. Mir pa v mnogonarodni Avstriji ne more biti, dokler na eni strani hoče gospodar biti Nemec, na drugi Magjar. Naj počenjata ta dva kakor koli hočeta, sprava je le mogoče po tem, da noben narod ne gospoduje drugemu. —

Potrebno se nam je zdelo opozoriti naše rodoljube na to, kaj so leta 1871., ko je šlo za nove volitve v deželni zbor, ongavili z nemško in slovensko besedo nasprotniki, kateri — kakor današnji „Tagblatt“ izpričuje, niso nič pozabili in se tudi nič naučili.

Vzemimo po vsem tem v pretres sedanje manevre Tagblattovcev.

Na kmetške naše ljudi mislijo s tem največ vpljivati, če jih za „mošnjo“ primejo, kakor je l. 1867. rekel pisar pamfleta „Kranjci pazite“. In to taktiko imajo še dandanes patroni „Tagblatta“, to je tistega lista, ki se za Turka na pretrganje poganja in si je zato priimek „Turškega lista“ pridobil. „Poglejte — pravi — kako je vaša narodna večina gospodarila s prikladami in kako zapravljala deželno premoženje v deželnem zboru zadnjih 6 let — in to zgolj iz sebičnosti!“ In tako kakor po notah se ista pesem zdaj gode po vseh listih „Tagblattovih“.

Dolžnost naša je tedaj, da preiščemo „Tagblattove“ trditve: ali so resnica ali laž in slepilo?

Dajmo deželnega glavarja viteza dr. Kalteneggerja, o katerem vsakdo vé — vsaj tega kot zvest ud „konstit. društva“ on sam ne skriva — da je prvak nasprotne nam stranke, pred vsem namesti sebe govoriti.

V zadnji seji letošnjega deželnega zbora je obširno razložil 6letno delovanje deželnega zbora, v katerem so narodni poslanci večino imeli ter se mu zato pripisuje vse dobro in vse slabo, kar je deželni zbor storil.

Našteval je deželni glavár, kar se je zgodilo o novih postavah za ljudske šole, da po njih smo bili prisiljeni (to pač le od narodne večine velja, ki je mnogokrat ostro sodila novo ljudsko šolstvo), deželi naložiti težkih finančnih bremen, ter priklado od 8% povekšati na 18%, na drugi strani pa smo vendar občinam odvzeli veliko stroškov za šolstvo. Rekel je, da smo za ceste veliko storili, in ceste so glavna žila za materialni promet; tudi za pospeh kmetijskega nauka se je marsikaj storilo in postava za boljše obdelovanje Ljubljanskega močvirja (morasta) se je sklenila, ki, če zadobi cesarjevo potrjenje, utegne jako koristna biti močvircem. Omenil je, da velikih občin zbor ni hotel napraviti (narodni poslanci namreč niso hoteli naših ljudi siliti v to, za česar ne marajo).

Govoril je dalje o potrebi več prostorov najti za bolnike in blazne (nore), — rekel tudi dalje, da na pravi poti pri c. kr. državni sodnji smo deželi naši rešili nad 300.000 gld. (tù bilo bi na pravem mestu omeniti zaslug nepozabljivega našega dr. Coste, ki je v veliki pravdi bil deželnega odbora advokat in je rešil deželo našo tolikega bremena, za kar mu je deželni zbor votiral zahvalo), — naštel je potem zgodovino deželnih priklad na davke, in konečno prišel do tega, da je rekel: **deželno premoženje se o teh 6 letih ni celó nič zmanjšalo, skoro da še pomnožilo.**

Tako je govoril deželni glavár v zadnjem deželnem zboru, ki ga nasprotna nam stranka za svojega voditelja čisla, ki tedaj gotovo ni prikladal zaslugam

deželnega zbora več, kakor je res zaslužil, a je tudi pravičen bil, da ni zatajil resnice. Gledé na to spoved glavarjevo sprevidi vsak nepristransk bralec „Tagbl.“, da njegove ekspektoracije niso drugzega nič, kakor le slepilo volilcev „in der 12. Stunde!“

Glavarjevemu poslovnemu govoru pa si dovoljmo le še nekaj dodati, kar je on le memogredé omenil, kar pa je treba zdaj obširnejše omeniti, ko gre za dokaze, kdo je „šparovec“, kdo pa „zapravljivec“ — ali narodna večina ali njeni nasprotniki?

Dr. Bleiweis je že od leta 1866. — to priča obširno njegovo poročilo v deželnem zboru 6. septembra 1868. — delal na to, da se odpravi najdenišnica (Findelhaus) za Kranjsko v Ljubljani, ki je bila na škodo morale (nравnosti) in deželnega zaklada (davkeplačevalcev) stvarjena leta 1784. in se po besedah odličnega Francoza po pravici more imenovati „podpornica kurbarije“. Pod ministerstvom Hohenwartovem l. 1871. se je dr. Bleiweisu posrečilo, da je deželni zbor z narodno večino sklenil odpravo najdenišnice in je ta sklep dobil Najvišo sankcijo. V deželnem zboru l. 1872. je zato že veselega srca poročal — in poročilo je bilo s pohvalo sprejeto — koliko se deželi prihrani stroškov za najdenice, navadno „špitalarje“ imenovane, po številkah dokazavši, da — ko je od julija 1870. do julija 1871. vstopilo v porodnišnico 341 žensk in so oskrbovalni stroški za-nje in njihove otroke znašali 5636 gold. — je po odpravljeni najdenišnici, to je, od julija 1871. do julija 1872. leta jih vstopilo le 144 in so stroški za-nje znašali le 2093 gold., tedaj že v enem letu razloček za 3543 gold. Dokler smo imeli najdenišnico, se je moralo vsako leto okoli 168 nezakonskih otrok v deželno izrejo vzeti; ker pa je vsak tak otrok, če ni umrl, 10 let ostal v deželni izreji, je za ta čas deželi (davkoplačevalcem) prizadjal 330 gld. stroškov. Ker leta 1872. se nobeden več ni sprejel, se je s tem v enem letu deželi prihranilo 5544 gold. — po takem se v 10 letih **prihrani 55.440 gold.** in pri vsem tem ni nič več kakor poprej izpoloženih otrok, nič več silovitih splavov, nič več detomorov; deželi je na stotavžente prihranjenih stroškov in mati ni več volkulja, ki svojega otroka v najdenišnici popusti, da zopet gré nečistost uganjat z marsikakim visokim gospodom, ki lahko preredi, kar je naredil, poprej pa je deželi naložil z davkovskim denarjem poplačilo svoje „zabave“.

S tem se nam je potrebno zdelo dopolniti govor gosp. deželnega glavarja, da svet vidi, kako je narodna večina po vseh potih skrbela, oprostiti deželo stroškov nepotrebnih, ko je britkega srca videla, da je toliko drugih novih potrebščin, katerim se ogniti ne more, kakor je, na priliko, bil prežalostni stan naše bolnišnice, ko jo je deželni zastop sprejel iz rok deželne vlade.

Drugi pot nadaljujemo ta članek in pred vsem na rešeto resnice denemo „Tagblattove“ pisarije, katere imenuje „Das neue Irrenhaus und seine Trabanten“. Dokazali bomo našim bralcem ogromne laži „Tagblattovcev“, s katerimi se drznejo slepiti svet brez pomislika, da se iz stenografičnih obravnav deželnega zbora vsak umen človek lahko prepriča, da je sleparija vse, kar „eine Volksstimme vom Lande“ čveká bralcem svojim tako, da se oni „Tagblattov“ naslov namesti „das neue Irrenhaus und seine Trabanten“ po pravici sme imenovati: „das neue Irrenhaus und seine Trotteln“.

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 13. junija 1877.

O b s e g: Še nekoliko podukov gledé na volitve v deželni zbor — Prihodnje volitve v deželni zbor Kranjski in pa manevri Tagblattovcev. — Kako nemčurski liberalci gospodarijo po Slovenskem, kjer imajo večino v deželnem zboru. — Poziv c. k. ministerstva kmetijstva, naj gospodarji sadijo beke. — Našim materam, kako naj izrejajo svoje hčere? — Zakaj so judovski časniki v Avstriji zoper Ruse in drže s Turki. — Angora. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Še nekoliko podukov gledé na volitve v deželni zbor.

Volitev volilnih mož, ki bodo 7. dne prihodnjega meseca šli poslance volit, se bliža; zato mislimo, da imajo naši rodoljubi že izbrane take volilne možé, katerim morejo popolnoma zaupati, da jih ne presukne nobena sapa. Na dobrih volitvah volilnih mož je vse ležeče, zato naši nasprotniki pošiljajo po vseh občinah listke z napisom „Kmetje!“ — v katerih jim priporočajo po imenu, katere privržence naj volijo za volilne možé. Zato pozor rodoljubi! Nasprotnik je pred Vašimi durmi! Vojščaki se vadijo za boj, predno še boj nastopi. Volitve so duševna vojska, v kateri se različne stranke primejo in bijejo duševni boj. Tu velja: „kdor ni z nami, je zoper nas.“ Tiste šalobarde, ki niso ne krop ne voda, ne riba ne miš, so malo prida.

Vemo, da sedanji čas, ko ima kmetovalec dela na polji veliko, je marsikomu težko se odtrgati od svojega dela. Al pomisli naj se, kako sila važne so volitve tudi za vsacega kmetovalca posebej, zakaj? — zato, ker iz volilnih mož izvirajo volilci poslancev, iz poslancev pa vse postave: dobre ali slabe, pravične ali krivične, koristne ali škodljive in pa še veči davki, kakor jih že imamo. Če naši ljudje to sprevidijo, nobeden, komur je za lastno kožo mar, se ne bode odtegnil volitvam prvim in drugim. On ne bode zamudil ure, da pride ob pravem času na volišče — bojišče. Naša sv. vera nam zapoveduje, naj vsakdo ljudém dobrega stori največ kar more. „Kdor vé in more dobrega storiti, pa ne stori, temu je greh“ — uči nas sv. pismo.

Slišali smo od nekaterih strani, da se sém ter tje hoče število volilnih mož za enega ali dva zmanjšati memo zadnjih volitev v deželni zbor. Dotični župani naj gledajo na §. 14. deželnega volilnega reda, katerega smo že unidan v „Novicah“ naznanili, in če je krčenje volilnih mož proti postavi, naj nemudoma pismeno vložijo protest c. k. okrajnemu glavarstvu, en tak protest pa naj ob enem pošljejo c. kr. predsedstvu deželne vlade.

Volilne možé volit mora vsak volilec sam priti; tû ne velja kak drug zastop.

Prihodnje volitve v deželni zbor Kranjski in pa manevri „Tagblattovcev“.

(Dalje.)

Danes pred vsem denemo na pretres ono pisarijo „Tagblattovo“, kateri je imé „das neue Irrenhaus und seine Trabanten“.

Že zadnjič smo rekli, da je „Tagblatt“ v 3 listih nakupičil tako grmado laži, da — ko bi vsa ta pisarija ne izvirala iz zgolj hudobije — imel bi se oni njegov članek bolje imenovati „das neue Irrenhaus und seine Trottel“, kajti le bedák mora biti, kdor kaj tacega pisari in pa misli, da so od prvega do zadnjega le bedaki njegovi bralci.

„Kakor strela z jasnega neba je v zadnjem zboru — tako piše „Tagblatt“ v onem članku — zadel liberalno manjšino predlog narodno-klerikalne večine, naj se zida nova norišnica, ki bi deželi pol milijona stroškov prizadela; liberalna nemška manjšina se je na vso moč vpirala temu predlogu, al s peklenkim kričem je narodna večina zadušila iz sebičnih, umazanih namenov vsak nasprotni glas manjščine. V posilno delalnico so narodni klerikalci brez potrebe vtaknili veliko norih in tretjino prostorov v tej delalnici za nore v posest vzeli, s tem pa so oškodovali deželno premoženje, ker za vsacega tujega posiljenca lenuha, ki pride v našo posilno delalnico, mora dotična dežela vsak dan plačevati po 43 krajc.; Štajarska je imela okoli 70 taci posiljencev pri nas, in ko so ti leta 1870. zapustili Ljubljano, ker so Štajarci sami si napravili lastno delalnico, znašala je pri naši delalnici koj v prvem letu primanjka nad 10.000 gold.“ „Tagblattovec“ tako-le računa: „Posilno delalnico so narodni klerikalci za 5 let — od leta 1873. do 1878. — za norce v posest vzeli; če tedaj je to škoda na leto 10.000 gold., znaša škoda v 5 letih 50.000 gld. Če se od teh 50.000 gold. dohodka o 5 letih odštejejo oskrbovalni stroški za posiljence (hrana, obleka itd.), ostalo bi vendar delalnici o 5 letih še čistega dobička 45.607 gold. 50 kr. In to je najmanj. Vrh tega pa so Kranjske ženske lenuhinje, ki so se morale v Lankovico na Štajarsko preseliti in za katere se ondi morajo oskrbovalni stroški plačevati iz Kranjskega deželnega zaklada.“ — Kater liberalen „buchhalter“ je „Tagblattovcu“ ta račun skoval, ne vemo; vsakako „kunštna“ glava ni bila, da se jej je „Turški list“ na limanice vsedel, kar bomo zdolej dokazali. — Iz bolnišnice — tako nadaljuje „Tagblattovec“ svoje

umazano rokodelstvo — moral je pri razpisani intrigantni novi organizaciji — izstopiti definitivno nastavljeni, inteligentni zdravnik, da je na njegovo mesto stopil sin „des Halbgottes“; al to je njemu bilo še vse premalo; treba je bilo nakupiti palačo za norišnico, v kateri ima sin „halbgotta“ postati vodja z mastno plačo in velikim kuhinjskim vrtom, in nastaviti se ima ondi še več ljubljencev „des Halbgottes“ za oskrbnike, uradnike, služabnike itd. A to tudi še ni dosti, — sin „des Halbgottes“ se ima voliti za poslanca v deželni zbor, potem ima priti v deželni odbor z dobro plačo. Al počasi! vrata za to so že zapahnena, mrtvaški zvon že zvoní narodno-klerikalni večini, kmalu bo pokopana v grob!“ —

Tako nesramne laži plete Tagblattova „Volksstimme aus dem Lande“, katere uganiti ni težko.

Naj zdaj, kolikor mogoče na kratko, pokažemo našim bralcem sleparije njene.

Lažnik „Tagblattov“ opisuje zgodovino nove norišnice tako, kakor da bi si jo bil izmislil dr. J. Bleiweis z narodno večino zborovo za to, da bo sin njegov vodja njen „mit hohem Gehalte, grossem Küchengarten“ u. s. w.“ Leta 1863. in sledeča leta, žalibog, v deželnem zboru še narodnjaci večine niso imeli, gospodovala sta gospoda grof Anton Auersperg in baron Apfaltrern s privrženci svojimi, in sin dr. Bleiweisov, po svojih spričalnih in zdravniških službah ves sposoben za službo primarija, umakniti se je moral l. 1862. tujcu Nemcu po sklepu glasovitega „pomnoženega deželnega odbora“, katerega je c. kr. ministerstvo samo leta 1867. kot zoperustavnega odstavilo. — Leta 1863. je deželni zbor z nemško večino, pritiskan od cesarske vlade in sam pripoznavši silnost nove norišnice, sklenil njeno napravo. Ker pa so narodnjaki, ki od ljudstva voljeni, poznajo njegove nadloge in stiske, koj sprevideli, da bode ta naprava mnogo stroškov prizadjala deželi, zato je v imenu narodnih poslancev dr. Toman stavljal predlog, naj se deželni odbor obrne s prošnjo do presvitlega cesarja za dovoljenje, da se en del tako imenovane „dobrodelne državne loterije“ nakloni napravi nove norišnice. Prošnja je bila vslišana in dobila je dežela velikodušni dar od 35.300 gold., za katere so se nakupile obligacije, tako, da je po oporokah gosp. K. Zalocharja in gosp. Jan. Kozlerja se dozda ta kapital narastel na visoko. Ali pa mislite, da je kateremu iz nemške zadruga na misel prišlo, da bi bili, kakor narodnjaci po dr. Tomanu, iskali cesarjeve ali kake druge pomoči?! — Kako počasi se pa je od leta 1863. postopalo z napravo nove norišnice, — kako so se iskale različne poti olajšati veliko breme s tem, da bi Kranjska, Štajarska in Koroška dežela imele norišnico skupaj, za kar pa niti ni marala Štajarska niti Koroška dežela, dokler zadnji čas deželni zbor po večini narodni ni dovolil najem posebne hiše na spodnjih Poljanah, zadnji čas pa pri zmirom večji množini norih prostora iskal v posilni delalnici, dokler ni na posled primoran bil kupiti posestvo gosp. Krišperjevo na Studencu, to vse stoji zapisano v obravnavah deželnega zbora Kranjskega od leta 1863. do danes. Kdor ni že sam besen norec kakor „Tagblattova“ „Volksstimme vom Lande“, ta pač na prvi hip spozná, da — ko je leta 1865. število norih celo leto bilo le 58, in jih letos bode 400 v celem letu — je sila največja, da se zida norišnica tako prostorna, da se more sprejeti toliko število norih, kakor jih je dandanes pa jih bode, kakor podoba kaže, če dalje več, dokler bode — kakor je dr. Bleiweis v deželnem zboru očitno rekel — liberalizem s brezverstvom in vsemi svojimi nasledki ljudstvu možgane mešal. Če „Tagblattovec“, kakor smo gori rekli, čenčá o veliki škodi, da se

tuji lenuhi, ki plačujejo naši deželi po 43 krajcarjev na dan, zdaj v našo posilno delalnico ne morejo sprejemati zato, ker so nori tam, vprašamo hudobno čenčo „Tagblattovo“: bilo bi mar koristneje za deželni zaklad, ako bi naša dežela za svoje nore v tujih norišnicah, ker jih ne more domú vzeti, plačevala po 70 in 80 kr. na dan, tuje lenuhe pa bi imela v naši delalnici po 43 krajc. na dan?!

Kdor je 20. list letošnjih „Novic“, pa tudi druge naše slovenske časnike bral, ki so prinesli obravnavo o novi norišnici, že brez naše opomnje vé, da je od konca do kraja vse laž, kar so „Tagblattovci“ o tistem pol milijonu stroškov že poprej kričali in zdaj v svojem oklicu „Kmetje!“ nesramno ponavljajo. Ker nam manjka prostora, da bi na drobno še enkrat ostudno stvar razpravljali, naj beró naši kmetje, ki „Novice“ imajo, ali pa prijatelji naši takim, ki jih nimajo, beró 20. list „Novic“, da razvidijo slepilo pol milijonsko! Naj dodamo le na kratko še nekaj.

Dežela je, kakor gori rečeno, za napravo norišnice kupila od gosp. V. Krisperja lepo krog in krog obzidano, z obilo vodo prevideno posestvo na Studencu pod Ljubljano za 57.370 gold. Za denar, ki ga je dežela za nakup tega posestva izdala, ima zdaj lepo lastnino, v kateri je oni denar varnejše spravljeno kakor v obligacijah, katerih vrednost se vsak čas preminja. Kakor je gori zgodovinsko dokazano, se je vsakako moraloskrbeti za novo veliko norišnico, kajti od leta do leta je več norih, pa še vsi domači, ki so v tujih norišnicah, se ne morejo, če tudi ste že dve podružnici za nore, domú vzeti. Deželni zbor (po narodni večini) je bil tedaj prisiljen, odločilen korak storiti, da se čez 14 let izpelje, kar je bilo leta 1863. sklenjeno. On je tedaj v ta namen dovolil 129.000 gld., da se zidajo potrebni prostori na Studencu, v katere se bode lahko sprejelo 160 norih in ki bodo zadostovali vsaj za 10 let, pa se pozneje po potrebi še po narejenem načrtu razširiti morejo. Narodna večina pa, v vedni skrbi, da se davkoplačevalcem ne povekša breme, je tudi sklenila, da se zadevni del obligacij norišno-stavbenega zaklada zastavi, slučajno prodá. — Razvidno je tedaj iz tega, da se zavoljo zidanja nove norišnice ne bodo povekšale deželne priklade ne za en sold. Zidalo se bode tudi brez vsega lišpa, le trdno in pravilno po zdravstvenih tirjavah. Po tako vsestransko prevdarjenem načrtu pridemo tedaj veliko cenejšo do dobro vredjene norišnice, kakor Korošci in Hrvatje in kakor so prišli pred malo leti Štajerci. V Celovcu stane nova norišnica za 150 norih čez 300.000 gld., na Hrvaškem za 300 norih 500.000 gold. Ko bi se bil v zadnjem našem deželnem zboru sprejel nesrečni Apfaltrernov predlog, po katerem bi se na razvaline stare naše norišnice v mestu zidalo še eno nadstropje s stroški 60.000 gold., zavržen bi bil ves ta denar — je rekel dr. Bleiweis v zboru — in ne bi dobili zdravnišnice za nore, ampak le jetnišnico za nje, da bi tičali leta in leta v njej in deželi na tisoče stroškov prizadevali. In tudi vlada ne bi pripustila te zidarije, kajti za nas veljá to, kar za druge dežele, da norišnice z divjimi norci, ki ponoči in podnevi razsajajo in tulijo, ne smejo v mestu med drugimi hišami biti, ampak zunaj mesta na prostem. V norišnici na Studencu je skrbljivo pa še posebno za kmete, katerim se je pamet zmešala; tū imajo priliko po malem delati pod milim nebom na polji in na vrtu in si tako um razbistriti, da se ozdravijo. Vse to je prepričalo celo nekoliko naših nasprotnikov, da so za predloge narodne večine glasovali vitez Kaltenegger, Dežman in Schaffer in pomagali pokopati nesrečni Apfaltrernov predlog

Tù ni bilo nobenega „peklenskega hrupa“, ki ga „Tagblattova“ „Volksstimme vom Lande“ narodni večini očituje; dr. Bleiweis se je z mirno besedo kampljal z baronom Apfaltrernom za njegov trohljivi predlog. Vitez Vesteneck bi bil morebiti rad delal „höllischen Lärm“, al mladi gospod malo vé in zato je molčal.

„Novicam“ ni bilo treba preroškega duhá, ko so v zadnjem listu rekle, da nasprotniki naši gotovo tudi pri teh volitvah pridejo s slovenskim oklicem na dan, kakor so to storili pri volitvah leta 1867., čeravno se sicer, kakor peklenšček križa, bojijo „kranjskega“, še bolj pa slovenskega jezika.

Leta 1867. je njih glasilo imelo imé: „Kranjci pazite“, zdaj nosi imé: „Kmetje!“ Ravnokar je zlezlo iz Kleinmayerjeve tiskarne na dan in bo šlo križem po deželi.

In kakor so zadnje „Novice“ rekle, da nasprotniki mislijo na kmete naše s tem najbolje pritiskati, ako jih strašijo z deželnimi stroški in jih primejo za „mošnjo“, tako se je res tudi zgodilo; — njih oklic „kmetje!“ jim razklada — se vé da vse lažnjivo, kakor smo gori s številkami dokazali — kako je narodna stranka denar zapravljala in „deželo popolnoma pokončala.“ O Turškem svojem srdu zatajujejo celo svojega voditelja deželnega glavarja viteza dr. Kalteneggerja, ki je, kakor smo že povedali, v konečnem govoru zadnjega deželnega zbora očitno rekel: „deželno premoženje se celó nič zmanjšalo ni, skoro da še pomnožilo.“

V listu, ki ga z napisom „Kmetje“ razpošiljajo po deželi, skušajo s številkami ljudi motiti tako-le:

„Leta 1865. pod regimentom nemške večine je bilo za bolnišnico stroškov le 41.300 gld. — za l. 1878. jih je pa narodna večina naštela na 59.700 gld.“ Al lesjaki so zakrili to, da leta 1865. bilo je celo leto bolnikov le 1595, leta 1878. pa jih bo, ker se je l. 1876. narastlo število bolnikov na 2944, in ker se jih vsako leto naraste za 200 več, gotovo 3300. Koliki razloček v številu bolnikov in današnji dragini!

„V norišnici so leta 1865. znašali stroški 6400 gold., za leto 1878. pa so našteti na 29.800 gld.“ Al lesjaki so zopet zakrili to, da leta 1865. bilo je norih le 58, v celem letu 1878. pa jih gotovo bode čez 400. Kako velikansk razloček!

„V najdenišnici bilo je leta 1865. stroškov 19.600 gold., leta 1878. jih bo okoli 27.400 gld.“ Al lesjaki, ki nič ne vedó, so se tù na svoje limanice vsedli; pozabili so, da najdenecv iz prejšnjih let je le še malo ostalo, zdaj pa Ljubsjanske najdenišnice več ni, zato bo zadostovalo za najdenecv prejšnjih let 5400 gld., ostalih 21.600 gold. pa morala bode dežela plačevati za najdenecv v tujih najdenišnicah, ker v nobenem deželnem zboru razen gornje Avstrije, kjer imajo Nemci in Lahi večino, niso še odpravili najdenišnice, naše vlačuge pa tje hodijo na porod.

Drugi pot še več o deželnih denarnih in družih zadevah.

Dodatek h Kranjskim volitvam.

Kako liberalci gospodarijo po Slovenskem, kjer imajo večino v deželnem zboru.

Vrli „Slov. Gosp.“ v svojem listu od 7. dne t. m. med drugim poroča iz Štajarskega to-le:

„Število postav zastran ljudske šole je pri nas zopet za eno številko pomnoženo. Svitli cesar so 17. maja tega leta potrdili postavo, katero je liberalno-nemška večina Štajarskih poslancev sklenila zoper voljo slovenskih in konservativno-nemških poslancev. Vsled te postav so krajni, najbolj pa okrajni šolski

sveti zgubili pravico imenovati učitelje, ker ta pravica se je sedaj popolnoma, in izvzemši mesto Gradec, za celo Štajarsko izročila deželnemu svetu v Gradcu. Nemški liberalci se te postav močno vese- lijo. Bodi jim! Konservativni Nemci je niso in Šta- jarski Slovenci je veseli biti ne moremo. Vsaj nam je dobro znano, da je večidel le zavaljo nas bila od naših nasprotnikov v deželnem zboru sprožena in vkljub ugovarjanju naših slovenskih poslancev sprejeta.

Naj še omenimo to, kar smo iz Gradca zvedeli ta- krat, ko se je ta postava snovala. Slovenski poslanec g. dr. Radaj je nagovarjal liberalnega nemškega kmeta in poslanca Groggerja, naj s konservativnimi in slo- venskimi poslanci glasuje zoper postavo, ker ta oči- vidno krči dosedanje pravice tistih, ki za šolo naj- več plačujejo, ter okrajnim šolskim svetom glavno veljavo jemlje. Liberalni kmet se pa izkašlja rekoč: vem, da postava nam kmetom ni ravno ugodna, vendar gospodje so mi zagotovili, da se nam ni treba bati, vse meri le na salamenske Slo- vence („das Ganze geht eigentlich auf diese sakrischen Windischen da drunten“). Nemški deda je res bil od- kritosrčen in je le izustil, kar so naši slovenski poslanci itak že dobro vedeli, le opravili niso nič zoper liberalno nemško večino. Postavo je večina sprejela, ministerstvo odobrilo in tako je prišlo, da so jo svitli cesar potrdili. Sicer pa mislimo, da bomo Slovenci še tudi to lju- beznjivost nemških liberalcev srečno prestali. Stranke razpadejo, narodi ostanejo. Tudi liberalna nemška stranka ne bo vekomaj gospodarila. Ali pomnili jo bodo narodi Avstrijski, zlasti slovanski. Ali kje je Slovenec, kje Slovan v Avstriji, kateremu ne bi v spominu ostalo, katerega ne bi spekle ošabno pisarenje nemških liberal- nih listov, kakoršno beremo v „Laibacher Tagblattu“: „Aufgabe der liberalen Partei ist es, die Stärkung des slavischen Elements in Oester- reich mit aller Energie und unter Anwen- dung aller erlaubten Mittel zu verhindern, t. j., naloga liberalne stranke je, ukrepljenje slovanskega življa v Avstriji po vsej sili in z vsemi dopuščenimi sredstvi zabraniti.“ Do- bro, to nam je jasno!

Ker se tudi pri nas na Kranjskem ne manjka Šta- jarskih kmetov Groggerjev, naj bi brali, zakaj se „liberalcem“ na limance vsedajo.

Gospodarske stvari.

Poziv c. k. ministerstva kmetijstva, naj gospodarji sadijo beke.

C. k. ministerstvo kmetijstva je naročilo z dopisom od 18. maja t. l. družbam kmetijskim, naj spodbujajo gospodarje k izrejevanji bek (Korb- oder Bandweide).

V tem dopisu priporoča sl. ministerstvo bekorejo tako-le: V več dolinah so taka zemljišča, katera so mrzla in vlažna, kjer ne raste rada trava, pa se tudi za njivo s pridom obdelati ne dadó. Taka zemljišča pa, če je njih svet le nekoliko globokeji, se dadó z ve- likim dobičkom zasaditi z bekami. Po bekovih šibah se za pletenino (jerbaze, košare itd.) zmirom tudi zunaj dežele toliko poprašuje, da se one lahko in dobro prodadó. Izreja bek in družih vrb*) ni težka, le iz- branje bekovišč prizadene nekoliko več stroškov; vzdr- žanje bekovišč zahteva le to, da se svet plevela čedi

*) Beka spada v vrsto vrb; najimennitniše vrbne sorte so: 1) beka ali košarica, 2) bela ali rumena vrba, 3) rdeča vrba in 4) uhata vrba.

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 27. junija 1877.

Obseg: Prihodnje volitve v deželni zbor Kranjski in pa manevri „Tagblattovcev“. — Gospodinje včasih največe sovražnice kmetijskega napredka. — Gospodarske skušnje. — Tečnost gób za živež človeški. — Nekaj, kar se tiče tudi naše sadjereje. — Slovanski svet. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Prihodnje volitve v deželni zbor Kranjski in pa manevri „Tagblattovcev“.

(Dalje.)

Ljubljanski turški list, drugaĉe „Tagblatt“ imenovan, napada in grdi s svojimi spisi pod naslovom „In zwölfter Stunde“ narodno veĉino deželnega zbora tako zlobno, da ĉlovek ne vé, ĉemu bi se bolj ĉudil: ali nesramnosti tega lista, ali slovenski krotkosti in potrpežljivosti, ali pa prizanesljivosti drĉavnega pravdnika. Kakor besen z rokami maha in z nogami brca „in zwölfter Stunde“ okoli sebe v strahu, da ne bi v prihodnjem deželnem zboru zopet narodni poslanci veĉine imeli, ki bi pravice in svetinje svojega naroda branili, ki bi se poganjali in borili za narodno omiko in za povzdigo narodnega blagostanja, ki bi zahtevali enakopravnost slovenskega jezika v šolah in uradnijah. Blagor deĉele, ki ga imajo „Tagblattovi“ hinavci vedno na jeziku, je laĉnjiva krinka, pod katero skrivajo svojo vladoĉelnost nad slovenskim narodom. „Tagblatt“ kriĉi, da vse delovanje narodnih voditeljev meri le na sebiĉne svrhe, na narodni cilj! Uno je laĉ, to pa je sveta dolĉnost vsakega narodnega zastopnika, vsacega poslanca. Mar ne spada materinski jezik v prvo vrsto in na prvo mesto narodnih pravic, katere imajo narodni poslanci zagovarjati? Ali je mogoĉe, da si narod pridobi splošno omiko in z njo veljavo in blagostanje, ĉe njegov jezik ne vĉiva povsod svojih pravic? Ali se more splošna ljudska omika doseĉi v tujem jeziku? Zakaj si pa nemškutarji volijo najbolj zagrizene nemce ali nemĉurje za svoje poslance v deželni zbor, kateri nikoli slovenske besedice ne spregovoré v deželnem zboru, akoravno so je nekateri prav dobro zmoĉni? Kam po takem meri vse delovanje nemškutarske stranke? Oĉitno le na gospodstvo Nemcev tako pri nas, kakor drugej po Slovenskem, Ćeskem in Moravskem, prav tako, kakor na Ogerskem na gospodstvo Magjarov. Vsaj to pesem Źe vrabci po strehah pojó!

Da bi ljudstvu podrl zaupanje v narodne poslance, sumniĉi jih „Tagblatt“ samopridnosti, dolĉi jih slabega gospodarstva, oĉita jim, da niso davkov zniĉali, ter si škodoĉeljno roke mane, ĉeš, da niso svojemu narodu priborili, kar so mn obetali. — Tudi priklade za zemljišno-odvezni in za normalno-šolski zaklad „Tagblattovi“ patroni narodnim zastopnikom oĉitajo, ko vendar vsakdo vé, od katerega ĉasa Źe Źe priklade za zemljišno-odvezo plaĉujejo in za kakaj se morajo plaĉevati, da takrat se Źe o njih nobenemu

sanjalo ni o deĉelnih zborih, — in da so se priklade za normalno-šolski zaklad morale vpeljati vsled novih šolskih postav, katere so se po pritisku vlade ne le za Kranjsko, ampak po vseh deĉelah vpeljale in zoper katere se poslanci nam nasprotne stranke niso ne le niĉ ugovarjali, ampak proti narodni stranki popolnoma na strani vlade stali. — Tudi to „Tagblattovci“ narodnemu deĉelnemu zboru oĉitajo, da je vodjo deĉelne vino- in sadjerejske šole na Slapu definitivno v sluĉbi potrdil, vsaj so tudi sluĉbe ljudskih uĉiteljev definitivne, torej le sluĉba vodje in uĉitelja Slapske šole bi ne smela definitivna biti, ker je prav ĉisto narodna! — Hudo bóde narodne nasprotnike deĉelna podpora za dramatiĉno društvo, podpora nemškemu gledišĉu njim je pa prav! — In Źe celó v slovensko uradovanje pri deĉelnem odboru se „Tagblattovci“ zaletavajo in nekako prikrito izrekajo misel, da poroĉil na deĉelni zbor ni treba v obeh jezikih tiskati, ĉeš, da to je zapravljivost, zadostilo bi po njihovih mislih, da bi se le v enem jeziku tiskala, se veda, da v nemškem, nemškega jezika pa nezmoĉni poslanec naj si pa za svoj denar poišĉe ĉloveka, ki mu bo nemški jezik tolmaĉil na slovenski! — „Tagblattu“ in njegovim pristašem na vsa to oĉitanja na drobno odgovarjati nimamo niti ĉasa niti prostora, in tudi treba ni, ker stenografiĉni zapisniki deĉelnih zborov od l. 1860. do l. 1877 priĉajo nam, katera stranka — ali narodna ali nemškutarska — se je vedno poganjala za blagor deĉele in naroda našega, — stenografiĉni zapisniki bodo Źe poznim potomcem svedoĉili, kako je nemškutarska stranka v deĉelnem zboru narodnemu napredku in razvoju vedno nasprotovala, kako je ona vse predloge za narodno enakopravnost odbijala, kako je zoper vse sklepe narodne stranke za obveljavo narodnih pravic agitirala in vlado klicala na pomoĉ. Kolikor so narodni poslanci o tem priborili narodu slovenskemu, priborili so le z neprenehoma ponavljanim klicem po pravici! — Ali je pa morebiti nemškutarska stranka deĉelnega zbora v materielnem obziru deĉeli toliko koristila, da „Tagblatt“ njeno gospodarstvo hvalisati more? Nikakor ne, ker naprava Savskega mostu pri Krškem ni tako velika stvar, da bi se mogli narodni nasprotniki s tem posebno ponašati, kajti za ta most je deĉela dala le 10.000 gold. podpore, drugega pa niĉ, in narodni poslanci so tudi na to delali, da se je ta most napravil. Bahanje, da se je licealno (šolsko) poslopje popravilo ob ĉasu nemškutarske veĉine v deĉelnem zboru, je pa ĉisto smešno, ker 12.078 gold. stroškov za to popravljanje deĉela ni deĉela plaĉala, ampak študijski in normalno šolski zaklad.

Ravno tako prazno je „Tagblattovo“ bahanje, da se je velik del dolgov za bolnike v tujih bolnišnicah poplačal pod gospodarstvom protinarodnega deželnega zastopa, ker še le v zadnjih 6 letih je imela dežela zarad omenjenih tirjatev z Tržaškim mestom pravdo pred državno sodnijo, katero je po izvrstnem zastopu dr. Coste tudi dobila in tako davkeplačevalce rešila ogromnega plačila več ko 300.000 gold. za najdenice in porodnice, ki so bili v prejšnjih časih v Trstu. — Tudi ne smemo „Tagblattu“ odgovoriti „dolžni ostati, da imajo v prvi vrsti narodni poslanci to zaslugo, da se zdaj vsako leto 70.000 gold. gruntnih davkov Kranjski deželi odpiše, ker narodni poslanci so obravnavo zarad preobloženja Kranjske dežele z gruntnimi davki v deželni zbor prinesli, katera se je potem na Najvišem mestu za deželo tako srečno rešila. — In na vprašanje: kdo se je vedno poganjal za hitro končanje zemljišno-odveznih obravnav? Kdo se je najbolj za to boril, da je naposled vlada vendar za vsako leto 175.000 gold. pripomoči naši deželi iz državnega zaklada dovolila za zemljišno odvezo? — najdemo v stenografičnih zapisnikih odgovor, da so bili to v prvi vrsti narodni poslanci.“ — Naj zdaj povemo še eno dogodbo iz tistega časa, ko so nasprotniki naši večino imeli v deželnem zboru. Gotovo ena največjih nadlog naših večidel revnih občin je gotovo ta, da se brez dovoljenja županstva sme vsak ženiti, če tudi ne vé, od kod bo sebe in svojo družino redil. Leta 1864., ko je nemčurska večina gospodovala v zboru, se je razpravljalo v njem vprašanje o zakonskih konsenzih in deželni zbor je imel svoje mnenje izreči o sklepu državnega zbora, po katerem naj se županstva ne vprašajo za dovoljenje ženitev. Narodni naši poslanci so krepko zagovarjali pravico županov za dovolitev ali odrék ženitve proti Apfaltrernu, Dežmanu in Kromerju, al — zastonj so dr. Toman, dekan Toman, Ambrož in dr. Bleiweis borili se za pravico županstev, kajti narodni poslanci so takrat v manjšini bili v zboru in zmogli — niso! Ali mar ne potrjujejo skušnje 13 let, da je dr. Bleiweis resnico razkladal takrat, ko je govoril tako-le:

„Kedar c. k. ministerstvo predlaga postave, po katerih se imajo stroški iz državne kase (Staatsschatz) plačevati, prav je, da jih predlaga državnemu zboru, — ali kedar predlaga postave, po katerih imajo posamne dežele sè svojim denarjem plačevati, takrat naj se vprašajo dežele, to je, namestniki njih, deželni zbori!

Zato je ministerstvo prav storilo, da o zakonskih konsenzih povprašuje dežele, da one povedó, kako in kaj?

Če hočemo zvesti namestniki biti naši deželi, moramo na glas reči, da naša dežela neče te postave, po kateri bi bilo dovoljeno, da bi se vse vprek ženilo in možilo, kakor koli kdo hoče. — To je dosti očitno pokazala že s tem, da vkljub temu, da zakonskih konsenzov (dovolitev) ni po postavi bilo, pa jih je zoper postavo vendar imela. To, gospôda, je menda vendar dosti očiten glas!

In če je dosihmal tako bilo, kako naj bode vprihodnje?

Če vprašamo vso deželo, — vse občine bodo enoglasno odgovorile, da nečejo, da bi se brez njih dovoljenja vse povprek ženilo, ampak, da one dovolijo to, — in njim in samim njim gre beseda prva in sama, ker one imajo po občinskem zakonu dolžnost ubogim svojim živež dajati; — kdor pa ima dolžnosti, mora tudi pravice imeti!

Ugovarja se: 1. da ženiti se, je človeku prirojena pravica (angeborenes Recht). To ni skozi in

skozi gotovo; — po plemenu iti (den Geschlechtstrieb befriedigen), to je res prirojen nagib; ali v zakon stopiti, to je drugo, to je privilegij, ki ima velike nasledke, velike konsekvencije za občine. Prirojena pravica je človeku prva, da se pri življenju ohrani; po takem ima vsak človek pravico terjati, da mu jesti damo, kolikor potrebuje — ali kdo naj mu dá, to je važno vprašanje. Na svetu ne more vladati absolutna svoboda — to bi bila razuzdanost; človek človeka omejuje, da ne sega nobeden predeleč, da ne stopi v pravico drugih. Če bi absolutna svoboda tako daleč segala, kam pridemo? — v komunizem.

Ugovarja se: 2. tudi, da bodo občine samovoljne (willkürlich) ravnale in da ne bodo nalašč včasih dale dovoljenja. To ni bilo in ne bo! Pa saj so še rekurzi zoper tako samovoljnost. Meni je dobro znano, da po kmetih se tudi zdaj ni ovirala ženitev, če ima kdo le kako rokodelstvo, dá se mu dovoljenje. Če se pa hoče ženiti le hlapec ali kak drug vlačug, kakor pravijo po kmetih, le „na roke“ ali celó le „na hlače“, tacim ne dadó dovoljenja, ker se bojé beračev s celo kopo otrok.

Če so se občine že prej bale beraštva (proletarijata) po tacih ljudéh, kateri nimajo zaslužka, je zdaj še bolj treba, da se ga bojé — zakaj? Tista, sama po sebi pravična postava, ki nam je odprla svobodo obrtnijstva in rokodelstva (Gewerbefreiheit), ta postava, po kateri vsak rokodelsk pomočnik za se lahko začne rokodelstvo, ta postava je — kakor skušnje kažejo — odprla nova vrata beraštvu. Če občine ne pritisnejo enmalo vrat s tem, da ne dovolijo vsacemu se ženiti, kam pridemo?“

Ali niso to zadostni dokazi, da so narodni poslanci vseskozi delali in storili za blagor dežele, kolikor je bilo v njihovi moči? — In s čem se more poprašati protinarodna stranka? Morebiti s tem, da se je v deželnem zboru potezala za neposrednje volitve poslancev v državni zbor?

Ker „Tagblatt“ gospodarjenje protinarodne večine deželnega zbora primérja z gospodarjenjem pod narodno večino in proračune deželnih dohodkov in stroškov leta 1865., ko je nemčija gospodarila v zboru, z onimi za leto 1878. v zadnjem deželnem zboru sklenjenimi, moramo vendar, kakor smo že v 23. listu začeli, „Tagblattno“ primérjanje dalje nekoliko natančneje preiskati. „Tagblatt“ v številki 127. piše, da so deželne potrebščine l. 1865. skupaj znašale 198.300 gold., primanjkljaj pa 143.113 gold., — za leto 1878. pa so deželne potrebščine preračunjene na 622.300 gold. ter da po takem je narodno gospodarstvo za leto 1878. postalo za 424.000 gold. dražje kakor je bilo nemčursko gospodarstvo leta 1865. — To čitaje mora se človek res čuditi tako velikanskemu razločku, kajti 424.000 gold. več potrebščine na leto ni nobena malenkost. — K sreči se je pa „Tagblatt“ tû po svoji navadi nalašč zmotil ter je številke 622.300 gold. vzel iz proračuna zemljišno-odveznega zaklada za leto 1878.; — stroški deželnega zaklada za l. 1878. so bili namreč v zadnjem deželnem zboru na 318.034 gold. 43 krajc. postavljeni, primanjkljaj pa za leto 1878. na 260.648 gold. 62 kr. — Če primerimo potrebščine deželnega zaklada za leto 1865. v znesku 198.300 gold. — kr. z onimi leta 1878. v znesku . . . 318.034 „ 43 „

se kaže za leto 1878. večja potreb-

ščina za 119.734 gold. 43 kr. kakor leta 1865., ne pa (kakor „Tagblatt“ piše) za 424.000 gold. več. — Ako primerimo primanjkljaj dežel-

nega zaklada za l. 1865. v znesku 143.113 gold. — kr.
s primanjkljajem tega zaklada za leto 1878. v znesku 260.648 „ 62 „
se kaže 117.535 gold. 62 kr.
razločka.

Da so se pa potrebščine deželnega zaklada od l. 1865. do leta 1878., tedaj v preteklih 14 letih, tako pomnožile, to pač vsakdo lahko sprevidi, kdor pomisli, da za l. 1865. ni bilo ne solda potrebščine za ceste v preliminaru, za leto 1878. so pa potrebščine za ceste preračunjene na 25.000 gold., — da za poduk in omiko leta 1865. tudi ni bilo nič stroškov v deželnem zakladu, za leto 1878. jih je pa 12.379 gold., — da so stroški za odgonstvo (šub) za leto 1865. znašali le 6300 gold.; za leto 1878. so pa na 18.000 gold. prirastli, — da je bilo za žandarmerijo za l. 1865. le 8000 gold. treba, za leto 1878. je pa treba 10.700 gold., — da kaže proračun deželnega zaklada za leto 1865. za različne stroške le 300 gold. potrebščine, za leto 1878. so pa različni stroški (za podpore pogorelcem in drugim po elementarnih nesrečah poškodovanim) in drugi neprevidljivi stroški prevdarjeni na 7000 gold., — da leta 1865. je oskrbovala za deželo cesarska blagajnica denarnična opravila, zarad mnogo pomnoženih blagajničnih opravil se je pa morala osnovati lastna deželna blagajnica, katera stane na leto okoli 5000 gld., — da ima zdaj dežela svojega inženirja z letno plačo 1200 gold., katerega l. 1865. ni bilo treba, ker takrat skrb za kantonske ceste še ni bila deželnemu zastopu izročena, — da je bilo leta 1865. v deželni bolnišnici le 1895 bolnikov, za leto 1878. je pa proračun za 3300 bolnikov narejen in so se toraj stroški za bolnišnico od 41.300 gld. leta 1865. pomnožili na 59.700 gold. za leto 1878., — da je bilo leta 1865. vseh blaznih (norih) le 58 v norišnici, stroški za leto 1878. so pa za 400 blaznih proračunjeni in so torej od 6400 gold. leta 1865. narastli na 29.800 gld. za leto 1878., — da bo pa tudi za lenuhe, ki se v posilno delalnico morajo jemati, leta 1878. treba 11.684 gold. iz deželnega zaklada doplačati, ker cesarske gosposke sedaj mnogo več taci naših ljudi v posilno delalnico pošiljajo, kakor so jih 1865. leta, in je cesarska vlada še celó poseben oddelek za tako mladino osnovala, za katero je nalašč en učitelj najet, katerega mora tudi dežela plačevati.

Drugi vzrok, da so se potrebščine deželnega zaklada pomnožile, je pa tudi to, da se je moralo še nekaj uradnikov in diurnistov v deželno službo vzeti, ker opravila deželnega odbora in deželnih uradov se niso le za par tisoč števil pomnožila, ampak za več ko za 100%. Tudi je bilo treba plače deželnim uradnikom nekoliko zboljšati zato, ker so se plače cesarskih uradnikov tako močno povišale.

Po vsem tem je jasno kot beli dan, da so se potrebščine deželnega zaklada morale pomnožiti, kakor so se pomnožile tudi pri vsacem kmečkem gospodarstvu.

Deželni zbor z narodno večino je bil tedaj prisiljen po okoliščinah zadnjih let in po mnozih vladnih ukazih deželne stroške pomnožiti. Naj tudi le eno stvar še posebno omenimo, in to je šolstvo; vladi ni nikoli dostil ljudskih šol, in velike palače, ki stanejo po 10—12.000 gold., se jim morajo zidati vkljub uporu narodnih zastopnikov. Tudi moramo opomniti, da je račun za l. 1878. tako osnovan, da konec l. 1878. ostane 33.000 gld. gotovega denarja v blagajnici, torej potrebščine za leto 1878. ne bodo znašale 318.034 gold., ampak za 33.000 gold. manj, torej le 285.034 gold.

Velevažna pa je, kakor smo že enkrat omenili, izjava deželnega glavarja samega pomnoženji deželnih potrebščin.

Ko je namreč baron Apfaltrern v zadnji seji deželnega zbora 16. oktobra leta 1874. deželnemu odboru očital slabo gospodarstvo, ga je deželni glavar dr. Kaltenegger, ki je vendar tudi sam in sicer najbistroumnejši pristaš protinarodne stranke, zavračal. In kaj mu je deželni glavar rekel? Rekel je: „Akoravno moram pripoznati, da so bile potrebščine deželnega zaklada leta 1863. veliko manjše nego so zdaj, pa vendar iz tega ne sledi, da je deželni odbor tega kriv, ampak krive so tega sedanje razmere, po katerih so se deželne potrebščine zelo pomnožile, ker je vsaka reč dražja kakor je bila. Moram pa tudi opomniti, da to se ne nahaja samo pri deželnem, ampak tudi pri državnem gospodarstvu in pri gospodarstvu mestnih občin. Povsod vidimo, da so se upravni stroški pomnožili. In jaz bi bil v zadregi, povedati, kako bi se dalo temu pomagati.“*) — In v zadnji seji letošnjega dežel. zbora 21. aprila je isti deželni glavar v svojem končnem govoru, ko je razlagal delovanje deželnega zbora v zadnji šestletni dobi, pred mnogobrojnim občinstvom javno izrekel, da se **deželno premoženje ni zmanjšalo, ampak brž ko ne pomnožilo.** — Komu smemo tedaj verovati? Ali „Tagblattu“ ali pa deželnemu glavarju? Začudenja tedaj ne moremo zatreti, da je deželni glavar, ki ima velik vpliv na „Tagblatt“, mogel dopustiti, da se ogromne laži turškega lista trosijo po svetu. „Das ist nicht ritterlich“ — nam je nedavno, ko smo se pogovarjali o „Tagblattovih“ manevrih, rekel nek plemenit gospod.

Tudi „Laib. Schulzeitung“, po-poli-sestra „Tagblattova“ ni si mogla kaj, da ne bi bila v odgled sedanjih volitev 12. listu nahujskala svojih privržencev in s klicem: „Lehrer von Krain!“ pozvala jih podpirati stranko „liberalno.“ Ni nas volja, zavračati njene brklarije, s katerimi psuje narodno klerikalno stranko; samo eno reč hočemo iz njega „Alarmrufa“ posneti. Ona pravi, da „klerikalci za šole nič ne storijo,“ — „Tagblatt“ pa po svetu trobi, koliko je „narodna večina denarja zapravila,“ med katerim je velik del stroškov ravno za ljudsko šolstvo. Ker belo ne more biti črno, vprašano le: kdo tukaj laže? — ali popoli-sestra ali popoli-brat? Ker „par nobile fratrum“ ima parôlo z daj, grditi narodno večino, ne gleda ne sestra ne brat, kaj je resnica, kaj je poštenje; le udrihati po narodnjakih, to je njuna parola. In še nekdanji Zima, zdaj Sima se je dolžnega čutil dati brco narodni večini, češ, da je zavlekla bolj plačo (Reichsverhältnisse) ljudskih učiteljev. No, če gospod Sima ni dobro plačan z svojo šolsko „učenost,“ kdo pa je! Sicer pa vendar moramo še vprašati g. Simo: kdo je rešil mnogo starejih praktičnih učiteljev sitnosti preskušnje po novem kopitu? — Liberalni poslanci ne. In kdo je vložil prošnjo za „functionszulage für Lehrer an“ ein-klassigen Schulen? — Sima to va kompanija ne. Gosp. Sima e tutti quanti njegove svojati, ki dandanes za svojo učenost mastno plačo uživajo, bi pač najbolje storili, ako bi mirno živeli, kar so dobili, in bi vsak dan šli v frančiskansko cerkev en oče naš in češčeno Marijo molit v zahvalo Bogu, da imajo dober „Besoldungsbogen“, ne pa, da cerkveno stranko z blatom ometujejo!

Prijatelje naše, ki imajo „Novice,“ prosimo, naj bi ta članek brati dali svojim ljudem, ki razjznila in poduka potrebujejo.

*) Stenografični zapisnik XII. seje deželnega zbora 16. oktobra leta 1874. str. 189.